

V soukolí Gulagu

JAN ADAMEC

Jan Dvořák, Jaroslav Formánek, Adam Hradilek: *Čechoslováci v Gulagu I. a II.*
Edice ČT a ÚSTR, 2017 a 2018, 224 a 224 stran

Parafráze Tolstého citátu, že šťastní lidé jsou si navzájem podobní, ale každý tragický osud je unikátní, by se hodila jako motto dvoudílné knihy *Čechoslováci v Gulagu*, jež vychází ze stejnojmenného trojdílného dokumentu ČT a Ústavu pro studium totalitních režimů. Spíše než odbornou veřejnost má kniha ambici oslovit poučené laiky, pro něž může být řada osudů stále neznámá. A tento cíl plní. Atraktivní a srozumitelnou formou přibližuje příběhy Čechů a Slováků, kteří se za často neuvěřitelných okolností a bez viny dostali do soukolí sovětského represivního režimu a skončili v síti nápravně-pracovních táborů – nechvalně proslulém systému Gulag.

Zatímco v dokumentu se autoři soustředili na deset postav, především druhý, aktuální díl knihy nabízí dalších třináct osudů. Některé již známé příběhy autoři převyprávěli z vydaných vzpomínek či sekundární literatury, jiné doplňují vlastním výzkumem v českých, ruských či ukrajinských archivech – nebo pracují s dokumenty, které jim poskytli příbuzní obětí a které dokládají jejich snahu dostat své blízké z gulagu úřední cestou.

Češi a Slováci se v gulagu mohli ocitnout třemi způsoby. Buď jako v případě krajanů, kteří se v 19. století vystěhovali do Ruska, se coby příslušníci „podezřelé menšiny“ stali obětmi kolektivizace, nebo v čistkách uvízli jako idealisté, kteří odešli do Sovětského svazu posílit českou komunitu. Po roce 1939 se jich pak mnoho pokoušelo uprchnout z Československa, ale na sovětském území se „proměnili“ v podezřelé špiony. A to i v případě, že to byli přesvědčení komunisté – jako později obávaný vojenský prokurátor Karel Vaš, kterého od několika let v táboře nezachránila ani fanatická víra v komunismus. Asi nic nemůže lépe charakterizovat paranoii a podstatu sovětské totalitní moci, která pohlcovala i naše předky bez ohledu na to, zda to byli smyšlení odpůrci režimu, náhodně vybrané oběti, či dokonce jeho obdivovatelé. ●

Autor je historik.